

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob, Liber Trigesimus
Quartus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

SANCTI GREGORII
MORALIS EXPOSITIONIS
IN BEATVM IOB,
LIBER TRIGESIMVS QVARTVS.

CAPUT PRIMUM.

VIA ex hoc mundo corpus gerimus, A
universitatis terminum ex ea qua nos
sumus parte pensamus. Citius quippe
qualis sit mundi finis agnoscimus, si
sollicitè aspiciamus hoc, quod de mun-
do gestamus. Aetas etenim nostra per juveniles an-
nos robustius viget, in senili autem tempore cre-
brescentibus morbis excoquitur; & dum diutius
distenditur ut subsistat, moriendi vice quotidie de-
ficit per momenta vivendi. Ita etiam mundi tem-
pus dum venientibus annis augetur, crebrescenti-
bus malis afficitur: & unde aetatis augmentum per-
cipit, inde salutis dispendium sentit. Tribulationes
namque illi cum temporibus crescunt, & eò detri-
menta vitæ debilior tolerat, quòd quasi ad vitam
provecior durat. Totis enim contra illum hostis an-
tiquis viribus solvitur, qui quamvis jam nunc in-
terijt pro eo quòd supernæ conditionis beatitudinem
amisit, tunc tamen plenius extinguitur, quando &
à tentandi licentia abstractus, æternis incendijs re-
ligatur. Unde & extrema mundi atrocius tentaturus
aggreditur; quia tantò fit ferventior ad sevitiam,
quandò se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat
quippe quòd iuxta sit ut licentiam nequissimæ liber-
tatis amittat: & quantum brevitate temporis angus-
tatur, tantùm multiplicitate crudelitatis expandit-
ur, sicut de illo voce angelica ad Joannem dicitur:
Vt terra & mari, quia descendit diabolus ad vos ha-
bens iram magnam, sciens quòd modicum tempus ha-
beret. Tunc ergo in magnæ iræ fervorem se dilatat,
ne qui in beatitudine stare non potuit, in damna-
tionis suæ foveam cum paucis ruat. Tunc quidquid
nequiter valuerit, callidius exquirat: tunc cervicem
superbiæ altius erigit, & per damnatum illum quem
gestat hominem, omne quod temporaliter præva-
let, nequiter ostendit. Unde & divina voce rectè
nunc dicitur.

Quod in fine mundi superbia antichristi potentia
suffragetur.

CAPUT II.

IN collo ejus morabitur fortitudo.] Quid enim col-
lo Leviathan istius, nisi elationis ostensio designat-
ur? qua contra Deum se erigens, cum simula-
tione sanctitatis etiam tumore potestatis extollitur.
Quia enim per collum superbia exprimitur, Isaias D
propheta testatur, qui Hierusalem filias redarguit,
dicens: Ambulaverunt extenso collo. In collo ergo
Leviathan istius fortitudo demorari dicitur; quia
elationi illius etiam subiecta potentia suffragatur.
Nam quidquid tunc superbiè extollitur, quidquid
callidè machinatur, etiam cum virtute potentia sæ-
cularis exequitur. Quod Daniel propheta intuens,
Dan. 5. g ait: Dolus in manu ejus dirigitur. Dolus quippe in
manu ejus, est fraus in virtute: quia omne quod

nequiter voluit, hoc ad tempus exequi etiam for-
titer potest. Dolus verò ejus dirigi dicitur; quia
fraudis ejus malitia nulla difficultate præpeditur.
Hoc enim Leviathan iste vel vasa ejus habere cre-
bro proprium solent, quòd ad iniquitatis suæ cu-
mulum ea quæ nequiter appetunt, explere nequius
possunt. Nam cum fortasse infirmantur electi, at-
que in desiderijs illicitis ruunt, in hoc plerumque
divini muneris manu retinentur, quòd voluntatis
miseræ nullos effectus inveniunt. Cumque eorum
votis valida contrarietas nascitur, plerumque ex ipsa
impossibilitate corriguntur, & miro internæ dispo-
sitionis ordine, per conversionem mutatio malæ vo-
luntatis sequitur, dum per infirmitatem perfectio
denegatur. Hinc est enim quòd sub specie uniuscu-
jusque animæ, de infirmante Judæa, atque in præ-
vis itineribus gradiente, per Prophetam Dominus
dicit: Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam
eam maceria. & semitas suas non inveniet, & sequetur
amatores suos, & non apprehendet eos, & qua-
ret eos, & non inveniens dicit: Vadam & revertar
ad virum meum priorem; quia mihi bene erat tunc
magis quam nunc. Spinis enim electorum via se-
piuntur, dum dolorem punitionis inveniunt in hoc
quod temporaliter concupiscunt. Quasi interposita
maceria vis eorum obviat, quorum nimirum defi-
deria, perfectionis difficultas impugnat. Horum
perfectio animæ amatores suos quatit, & nò inve-
niunt, dum sequuntur hujus sæculi voluptates appre-
hendunt. Bene autem subditur, quòd ex ipsa diffi-
cultate mox dicat: Vadam & revertar ad virum meum
priorem; quia melius mihi erat tunc magis quam nunc.
Prior quippe vir Dominus est, qui castam sibi ani-
mam sancti Spiritus interposito amore conjunxit.
Quem tunc mens uniuscujusque desiderat, cum
multiplices amaritudines velut quosdam spinas inve-
nit in ijs delectationibus, quas temporaliter concu-
piscit. Nam dum adversitatibus mundi quem dili-
git, morderi anima cœperit, tunc plenius intelli-
git, quantò illi cum priore viro melius fuit. Eos er-
go quos voluntas prava pervertit, plerumque ad-
versitas corrigit. Unde & nimis timendum est, ne
sequantur prospera, cum desiderantur injusta: quia
difficilius malum corrigitur, quòd perfectionis et-
iam prosperitate fulcitur. Leviathan itaque iste qui
cum membris suis, æternis est cruciatibus deputa-
tus, & dolus in manu ejus dirigitur, & in collo ejus
fortitudo demoratur: quia hoc quod temporaliter
perversa contra bonos voluntate desiderat, perva-
siore facultate consummat; ut tantò ei de adversita-
te in præfenti nil obstat, quantò ei in posterum de
prosperitate nihil remanet. Et quia omnis qui per-
verfis moribus amicitijs ejus innotescit, prius veras
mentis divitias amittit; aptè subiungitur.

apoc. 12.
d

o/2 2. 6

C

Mat. 23.
d

Isai. 1. c

Dan. 5. g

Quod subtilissima fraude diabolus consentientium sibi mentes propriis virtutibus spoliat prius, quam qui tentatur, agnoscat: & quod antichristo veniente, prophetia & miracula cessabunt.

CAPUT III.

ET faciem ejus precedet egestas.] Per faciem equippe solet notitia designari. Unde scriptum est: *Et facies mea precedet te*, id est, notitia ducatum præbebit. Sciendum verò est quòd egestas in sacro eloquio aliter electorum ponitur, atque aliter reproborum. Egestas namque electorum est, cum veræ divitiæ caelestis patriæ ad eorum animum redeunt, & in hoc ærumnoso præsentis vitæ exilio positi, pauperes se esse meminerunt. Illas quippe divitias sine cessatione suspirant, de quibus Paulus dicit: *Ut scitis quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloria hereditatis eius in sanctis*. Et quia adhuc eas nequaquam conspiciunt, studiosè interim in ærumna istius paupertatis gemunt. Hanc proculdubio paupertatem Hieremias inspexerat, cum dicebat: *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus*. Virga enim indignationis Dei, est percussio districtiōnis. Quam indignationem tunc homo pertulit, cum ex paradiso pulsus, veras interni gaudij divitias amisit. Sed quia electi quique incessanter conspiciunt quòd in præsentis vitæ penuriam ab illa potestatis ingenitæ facultate ceciderunt, bene dicitur: *Ego vir videns paupertatem meam*. Quisquis enim hæc adhuc visibilia appetit, peregrinationis suæ malum non intelligit: & hoc ipsum quod patitur, videre nescit. Hanc paupertatem David propheta intuens, ait: *Infirmata est in paupertate virtus mea*. In paupertate etenim virtus infirmari dicitur; quia lapsus in hac peregrinatione animus, & corruptionis suæ molestiis reverberatus, hoc quod perdidit, contemplari præpeditur. Sed hæc paupertatem reprobis considerare nesciunt; quia dum sequuntur ea quæ conspiciunt, cogitare invisibilia negligunt quæ perdidērunt. Unde & egestas eorum propriè dicitur: quia dum replentur vitis, virtutum divitiis vacuantur. Quibus sæpe evenit ut per elationis dementiam sublevati, dum nequaquam ruinæ suæ damna considerant, esse se etiam à bonis actionibus inopes non cognoscant. Unde voce angelica prædicatori Laodicæ dicitur: *Dicis quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeō; & nescis quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*. Quasi divitem se asserit, qui per arrogantiam sanctitatis extollitur, sed pauper, cæcusque & nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitiis non habet: cæcus, quia nec paupertatem quam patitur, videt: nudus, quia primam stolam perdidit: sed pejus, quia nec se perdidisse cognoscit. Quia ergo, ut diximus, egestas reproborum, est defraudatio meritōrum, rectè de Leviathan dicitur: *[Faciem ejus precedet egestas]*. Nemo quippe cognitioni ejus jungitur, nisi prius virtutum divitiis denudetur. Prius enim bonas cogitationes subtrahit, & tunc eis apertiorē notitiam suæ iniquitatis infundit. Egestas ergo faciem illius præcedere dicitur; quia prius facultas virium perditur, ut quasi per familiaritatem postmodum ejus notitia cognoscatur. Vel certè quia multis ita fraudulentè subrepat, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, & sic eorum virtutes evacuat, quatenus astutiæ suæ malitiam non ostendat, faciem ejus egestas præire perhibetur, ac si apertè diceretur: *Quia cum insidians tentat, priusquam videatur expoliat*. Hinc est enim quòd de Ephraim per Prophetam dicitur: *Comederunt alieni robur ejus, & ipse ignoravit*. Alieni quippe intelligi apostatæ angeli solent; qui robur comedunt, dum virtutem mentis pervertendo consumunt. Quod Ephraim &

A pertulit, & nescivit: quia in tentatione malignorum spirituum & robur animæ perdidit, & hoc ipsum quia perdidit, non intellexit. Leviathan ergo faciem egestas antecedit; quia negligentium mentes antè tentando spoliat, quam ejus insidias is qui tentatur, agnoscat. Per hoc ergo quod dictum est: *[In collo ejus morabitur fortiudo]* virtus violentiæ ostenditur. Per hoc verò quod subditur: *[Et faciem ejus precedet egestas]* fraudis subtilitas designatur. Quamvis de eo quòd ejus faciem egestatem præire cognoscimus, suppetit aliud quod egestatem præire exponamus. Terribili quippe ordine dispositionis occulta, priusquam Leviathan iste in illo damnato homine quem assumit, appareat, à sancta Ecclesia virtutum signa subtrahuntur. Nam prophetia absconditur, curatioque gratia aufertur, verborum abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus temporibus apertè ac multipliciter ostendit. Quod tamen mira dispensatione agitur, ut una ex re divina simul pietas, & justitia compleatur. Dum enim subtrahitis signorum virtutibus sancta Ecclesia velut abjectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illum pro spe caelestium, & non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quæ promittit invisibilia negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Dum igitur humilitas fidelium, multitudo & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occulta dispositionis examine inde bonis misericordia largitur, unde malis justa ira cumulatur. Quia ergo Leviathan iste priusquam manifestus & conspicuus veniat, ex magna parte in sancta Ecclesia signa virtutum cessant, rectè nunc dicitur: *[Faciem ejus precedet egestas]*. Antè enim à fidelibus miraculorum divitiæ subtrahuntur, & tunc contra eos antiquus ille hostis per aperta prodigia ostenditur: ut quòd ipse per signa extollitur, eò à fidelibus sine signis robustius laudabiliusque vincatur. Quamvis etiam fidelibus in ejus certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius, ut nostrorum aut pauca, aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis fit potior, cum omne quod ab illo terribiliter fieri conspiciatur, per internæ constantiæ calcem premunt. Sed malignus hostis tantò contra eos acriori immanitate se exhibet, quantò se despici etiam clarescentibus miraculis dolet. Totum ergo se in eorum interitum colligit, cunctosque reprobos in necem fidelium unanimi crudelitate conjungit, ut sævitiam suam tantò robustius exerceat, quantò & in eis quæ perverse agere appetit, nulla sibi sui corporis membra discordant. Unde & rectè dicitur.

Quanta virtutis in sine futura sit feritas reproborum.

CAPUT IV.

Membra carnum ejus coherentia sibi.] Carnes verò Leviathan istius, sunt omnes reprobis, qui ad intellectum spiritualis patriæ per desiderium non assurgunt. Membra verò sunt carnum hi, qui eisdem perverse agentibus, & sese ad iniquitatem præcedentibus junguntur, sicut contra per Paulum de Dominico corpore dicitur: *Vos estis corpus Christi, & membra de membris*. Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis, pars ad totum: membrum verò membri est particula ad partem. Membrum namque membri est digitus ad manum, manus ad brachium: membrum verò est corpus, totum hoc simul ad corpus universum. Sicut ergo in spiritali Dominico corpore membra de membris dicimus eos, qui in ejus Ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa Le-

viathan istius reprobæ congregatione membra sunt
 carniū, qui iniquo opere quibus se nequioribus
 junguntur. Sed quia hostis malignus sibi in per-
 uerſo opere à primis usque ad extrema concordat, di-
 uinus sermo in eo membra carniū sibi coher-
 rentia memorat. Sic namque peruersa unanimiter
 sentiunt, ut nulla contra se vicissim disputatione di-
 vidantur. Nulla eos diversitatis altercatio tunc scin-
 dit, & idcirco contra bonos vehementer prævalent,
 quia in malo se concorditer tenent. Sicut enim jam
 superius diximus, ut perniciosum est si unitas desit
 bonis, ita perniciosius est si non desit malis. Repro-
 borum quippe unitas, bonorum vitam tantò durius
 præpedit, quantò ei se per collectionem durior opo-
 nit. Hanc unitatem reproborum perniciosam sibi
 Paulus conspexerat, cùm in medio Sadducæorum
 Phariseorumque deprehensus dicebat: *De spe &*
resurrectione mortuorum ego iudico. Quia nimirum
 voce percussa, protinus contra se vicissim audien-
 tium turba dissiluit. Cumque in duas partes tumultu-
 antium multitudo dividitur, Paulo via ereptionis
 aperitur: quia quem turba persequentium unita con-
 strinxerat, diuisa laxabat. Eripiuntur ergo iusti,
 dum dividuntur iniusti; & electorum vota ad per-
 fectum perveniunt, dum reproborum agmina per
 discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris
 Rubri scissione designatur. Dum enim in duas par-
 tes unda dividitur, ab electo populo ad terram re-
 promissionis tenditur: quia dum malorum unitas
 scinditur, bonæ mentes ad hoc quod appetunt, per-
 ducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, ne-
 quaquam divina providentia superbientium linguas
 in tanta diversitate dissipasset. Si malorum unitas
 noxia non fuisset, de sanctæ Ecclesiæ hostibus Pro-
 pheta non diceret: *Præcipita Domine, & divide*
linguas eorum. Quia ergo Leviathan iste tunc con-
 tra electos Dei in suis viribus effrenatur, ad augmen-
 tum suæ malitiæ, unitatem quoque in reprobis ha-
 bere permittitur, ut tantò contra nos ictu fortitudinis,
 suas exeret, quantò non solum nos ictu fortitudinis,
 sed etiam mole adunationis impugnat. Sed quis con-
 tra ista sufficiat? Quæ mens ad tantæ elationis &
 compagis pondera, non ab ipsa cogitationum radice
 contremisecat? Unde quia trepidare nos per infirmi-
 tatem conspiciat, protinus divina clementia quid per
 semetipsam faciat, adjungit. Nam sequitur.

*Quod in die iudicii iustis gaudentibus impij
 maledictionis fulmine ferientur.*

CAPUT V.

Mitret contra eum fulmina, & ad locum alium
 non ferentur. Quid appellatione fulminum,
 nisi tremendæ illæ extremi iudicii sententiæ desi-
 gnantur? Quæ idcirco fulmina vocantur; quia ni-
 mirum eos quos feriunt, in perpetuum incendunt.
 Fulmina namque super eum Paulus venire conspe-
 xerat, cùm dicebat: *Quem Dominus Iesus interficiet*
spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus
sui. Hæc autem quæ in eum mitantur fulmina, ad
 locum alium non feruntur: quia iustis gaudentibus,
 solos tunc reprobos feriunt. Nam post tritiram vi-
 tæ præsentis, in qua nunc triticum sub paleis gemit,
 ita illo extremi iudicii ventilabro inter triticum pa-
 leasque discernitur, ut nec in tritici horreum paleæ
 transeant, nec in palearum ignem horrei grana de-
 labantur. Illa ergo fulmina locum alium nequa-
 quam tangunt; quia videlicet igne suo non grana,
 sed paleas incendunt. Sed quia Leviathan istum
 pœna non corrigit, insinuat dum subiungit.

*Quod diabolus sit impetent, & nos illo persequente
 modo proficimus, ipse vero sicut incus semper
 percutitur, nec tamen mutatur.*

CAPUT VI.

Cor ejus indurabitur quasi lapis. Cor enim an-
 tiqui hostis ut lapis indurabitur, quia nullâ
 unquam conversionis pœnitentiâ mollietur. Qui
 quia solis ictibus æternæ ultionis aptabitur, rectè
 protinus subinfertur: [*Et stringetur quasi malleato-
 ris incus.*] Incudem quippe malleator solis aptam
 percussione figit. Ad hoc namque incus statui-
 tur, ut crebris ictibus feriat. Leviathan ergo ut
 malleatoris incus stringitur; quia inferni vinculis
 coarctabitur, ut æterni supplicij continua percus-
 sione tundatur. Qui modò quoque percutitur, dum
 iusti quique illo in insidiis vigilante, sed doloribus
 tabescente salvantur. In incude autem alia vasa for-
 mantur, ipse verò tot percussione in vas aliud
 non transfertur. Rectè ergo Leviathan iste incudi
 comparatus est: quia nos illo persequente componi-
 mur, ipse autem & semper percutitur, & in vas
 utile nunquam mutatur. Æternæ illum percussioni
 relinquimus, & nos superni artificis manu in ejus
 tentatione percussi, per illum quasi vascula formata
 transimus. In ipso enim tundimur, sed ut ad usum
 domus supernæ veniamus. Ipse verò quasi incus
 stringitur: quia etsi nunc tentando mundam circuit,
 in inferno tamen positus, jam sub ictu sententiæ
 non vagatur. Sequitur.

*Quod in ruina diaboli sancti Angeli territi sunt ne
 peccarent, & purgati, ut in munditia
 stabiles permanerent.*

CAPUT VII.

Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi
 purgabuntur. Scriptura sacra ita nonnum-
 quam tempus præteritum futurumque permittit;
 ut aliquando futuro pro præterito, aliquando verò
 utatur præterito pro futuro. Futuro namque pro
 præterito utitur, cùm Joanni mulier paritura mal-
 culum, qui regat gentes in virga ferrea, demon-
 stratur. Quod quia incarnato Domino veniente jam
 tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum
 præterito utitur pro futuro, sicut per Psalmistam
 Dominus loquitur, dicens: *Foderunt manus meas*
& pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea. Qui-
 bus videlicet verbis species Dominicæ passionis qua-
 si jam transacta describitur, sed tamen adhuc longè
 post futura nunciatur. Hoc ergo loco quo dicitur:
 [*Cum sublatus fuerit, timebunt angeli;*] nil obstat
 intelligi quia sub futuri temporis modo præterita
 describuntur. Nec rectè intelligentiæ sensum relin-
 quimus, si credamus Leviathan isto ab arce beati-
 tudinis cadente, in ruina ejus etiam electos Ange-
 los expavisse, ut cùm justum ex illorum numero
 superbiæ lapsus egeret, illos ad robustius standum
 timor ipse solidaret. Unde & sequitur: [*Et territi*
purgabuntur.] Purgati verò sunt; quia nimirum isto
 cum reprobis legionibus exeunte, soli in caelestibus
 sedibus qui beate in æternum viverent, remanse-
 runt. Hujus itaque lapsus eos terruit & purgavit:
 terruit, ne conditorem suum superbe despicerent;
 purgavit verò, quia exeuntibus reprobis, actum
 est ut electi soli remanerent. Et quia cunctorum opi-
 fex Deus scit ad bonorum custodiam etiam bene uti
 mala actione reproborum, lapsum cadentium ver-
 tit in profectum manentium; & unde punita est
 culpa superbientium, inde humilibus Angelis &
 inventa & solidata sunt augmenta meritum. Istis
 namque cadentibus, illis in munere datum est, ut
 cadere omnino non possent. Sancti enim Angeli

dum in istis naturæ suæ damna conspiciunt, in seipsis jam cautiùs robustiusque consistunt. Unde fit, auctore omnium rerum Domino cuncta mirabiliter ordinante, ut illi electorum spirituum patriæ etiam ruina suæ damna proficiant, dum inde firmiùs constructa sit, unde fuerat ex parte destructa. Sed quia sepe Scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quod gloriam patriæ cælestis annunciant, Angelorum solet nomine designare, possumus hoc loco Angelos, sanctos prædicatores accipere. Hinc est enim quod Joannes in Apocalypsi septem Ecclesiis scribens, Angelis Ecclesiarum loquitur, id est, prædicatoribus populorum. Hinc Propheta ait: *Et angeli pacis amare se bunt.* Hinc rursus Malachias propheta ait: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem inquirunt ex ore eius: quia angelus Domini exercituum est.* Hinc Paulus ait: *Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria.* Qui igitur dispensationis mysterium postquam apparuisse Angelis dixit, prædicatum esse gentibus subdidit, profecto Angelorum nomine, prædicatores sanctos, id est, veritatis nuncios designavit. Si ergo hoc quod dicitur: *[Cum sublatus fuerit, timebunt angeli, & territi purgabuntur;]* ad futurum tempus refertur, adveniente districto iudice, extrema hæc istius Leviathan damnatio designatur; quia de hoc mundo per iram iudicij tollitur, qui nunc mira mansuetudinis longanimitate toleratur. Tanto autem hinc pondere terroris excutitur, ut sanctorum etiam prædicatorum fortitudo turbetur. *[Cum enim sublatus fuerit, timebunt angeli:]* quia cum iudicij turbine rapitur, hi qui in corporibus reperiti potuerint, immenso terrore concussi, etiam supernæ patriæ nunciij contremiscunt. Quamvis enim fortes jam atque perfecti sunt, adhuc tamen, quia in carne sunt positi, non possunt in tanti terroris turbine nulla formidine concuti. Sed cum Leviathan iste rapitur, cumque omnia in eius interita elementa quatiuntur; prædicatores sanctos, quos, ut dixi, adhuc in suis corporibus illud tempus iudicij invenerit, spes de regni propinquitate lætificat, & carnis infirmitas de iræ ostensione perturbat. Erit ergo in eis aliquo modo tremor lætus, & timor securus: quia & cælesti regno se remunerari certi sunt, & per tanti turbinis metum, pro carnis infirmitate contremiscunt. Consideremus ergo quo modo tunc iniquorum conscientia concutitur, quando etiam iustorum vita turbatur. Hi qui oderunt adventum iudicij, quid facient, si terrorem tanti iudicij etiam qui diligunt, expavescunt? Et quia in sanctis prædicatoribus hoc pavore excoquitur, si qua eis inesse potuit levium rubigo vitiorum, postquam dixit: *[Cum sublatus fuerit, timebunt angeli,] aptè mox subdidit: [Et territi purgabuntur.]* Sed quia hæc de Leviathan istius sine cognovimus, interim priusquam peccet, quid agat audiamus. Sequitur.

Quod in persecutione antichristi, prædicatio & patientia sanctorum periclitetur.

CAPUT VIII.

Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta, neque thorax.] In Scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando æterna damnatio, aliquando tribulatio temporalis, aliquando antiqui hostis ira vel persuasio designatur. Gladius enim sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Gladij nomine æterna damnatio designatur, sicut de prædicante hæretico scriptum est: *Si multiplicati fuerint filij eius, in gladio erunt:* quia quantalibet hic numerositate germinent, æterna

A damnatione consumuntur. Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Rursus per gladium, ira vel persuasio maligni hostis exprimitur, sicut Psalmista ait: *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno.* B *Beneignus quippe sanctæ prædicationis est gladius quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus verò est diabolica persuasio gladius, quo malè quisque percutitur, ut à * via rectitudinis extinguatur.* Antiqui ergo hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerij ejus assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exacuit, & infirmorum corda transfigit. Hunc ergo Leviathan gladium apprehendit, cum eum suus damnatus homo suscepit. Si autem gladii nomine ejus ira signatur, rectè non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi describitur. In tantam quippe tunc instantiam vertitur, ut dominari omnibus appetens, nequam suæ iræ dominetur. Nos namque cum iram in usu iustitiæ assumimus, gladium tenemus; quia eam sub æquitate iudicij possidendo moderamur. Ille autem quia per abrupta furoris rapitur, non apprehendere gladium, sed à gladio apprehendi prohibetur. Non enim iram possidens tenet, sed ab ira saviens tenetur. Cunctis autem liquet quod hæc adversarii percutimus, thorace verò ad adversario munimur. Per hastam vulnera infirmis, per thoracem tegimur ne vulneremur. Quid igitur per hastam, nisi prædicationis jaculum; quid per thoracem, nisi fortitudo patientiæ designatur? Leviathan ergo iste, quia per assumptam reprobam hominem in ira omnimodæ crudelitatis effrenatur, apprehendi à gladio dicitur. Nam per ostensionem immensæ tunc fortitudinis exhibet, quidquid nequiter potest. Et neque hasta neque thorax subsistere poterit: quia in antichristum veniens, tantæ virtutis apparebit, ut si supernum adiutorium desit, & prædicantium acumen obrundat, & longanimitatem patientium destruat. Nisi enim iustorum vitam superna gratia solidet, non subsistit hasta, quia prædicatorum virtus frangitur: non subsistit thorax, quia constantium patientia dirupta non penetratur. Unde & subdidit: *[Reputabit enim ut paleas ferrum, & quasi lignum putridum es.]* Quod superius hastam dixit, hoc inferius ferri appellatione replicavit; & quod thoracem protulit, hoc rursus æris commemoratione signavit. Ferrum namque acuitur, ut adversarius vulneretur: æs autem rubigine pæne nulla consumitur. Ferro ergo prædicationis jacula, ære autem longanimitatis constantia designatur. Unde & subdidit: *Aser species de sancta Ecclesia per Moysen dicitur: Ferrum as calceamentum eius.* Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: *Calceati pedes in preparatione Evangelij pacis.* Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia exprimitur; & as calceamentum ejus dicitur, cum prædicatio ejus acumine simul & constantia munitur. Per ferrum enim mala adversantia penetrat, per æs autem bona quæ proposuit, longanimitè servat. Cujus profecto perseverantiam illic apertius insinuat, dicens:

Quod ab initio mundi usque ad finem, persecutio diabolus non quiescat; & quod multi qui se ferrum, vel as estimant, id est fortes, vel longanimes, infirmos & contemptibiles, ut paleas & putrida ligna tunc se agnoscent.

CAPUT IX.

Sicut dies juventutis ejus, ita erit & senectus illius.] Sed Leviathan iste quando illum gladium, quem sacra cloquia antichristum vocant, in exercitationem suæ iniquitatis assumpserit, & ferrum velut

Apo. 1. a
Esa. 33.
Malac.
2. b
1. Tim. 3.
d

Luc. 2. 1
Ps. 143. 4

* al.
vita

Deut. 33.

d

Ephes. 6.

c

Ephes. 6.

c

1ob. 28. c

velut paleas, & as velut lignum putridum reputabit: quia nisi divina gratia protegat, & prædicationum vires velut paleas nequitia suæ igne consumet, & patientium constantiam quasi lignum putridum in pulverem rediget. Et acumen igitur ferri, & aris fortitudo deficit, dum per violentiam virtutis illius & prædicationis sensus obrunditur, & patientia longanimitas dissipatur. Nisi ergo electos suos opitulatio divina roborat, ubi tunc infirmi erunt, si fortes sicut paleas reputantur: Quid tunc Leviathan iste de paleis faciet, si ferrum quasi paleas æstimabit? Quid de putridis lignis acturus est, si quasi lignum putridum, aris fortitudinem solvet? Sed o quam multi qui suis viribus ferrum se vel as æstimant, in illo tunc tribulationis igne se paleas esse deprehendunt: & quam multi qui per infirmitatem propriam se esse paleas metuunt, per divinum adiutorium fulsi, in ferri atque aris soliditate roborantur, ut contra adversarium suum tantò magis in Deo fortes sint, quantò de se amplius infirmos se esse meminerunt. Sed quantò altius Behemoth iste contra electos Dei per miracula erigitur, tantò contra eum sancti quique vehementius ad prædicationis se verba constringunt. Qui tamen ita reproborum mentes possidet, ut eas nulla confossum veritatis jaculatione relinquat. Unde & subditur.

Quod Leviathan à cordibus reproborum, nullis prædicatorum sagittis tunc repellatur, & totum robor Ecclesia, ipsumque divini iudicii malleum in illo damnato homine absque timore contemnat.

CAPUT X.

Non fugabit eum vir sagittarius. Quid enim per sagittas, nisi verba prædicatorum accipiuntur? Quæ dum voce bene viventium distinguntur, audientium corda transigunt. His sagittis sancta Ecclesia percussa fuerat, quæ dicebat: *Pulnerata charitate ego sum.* De his sagittis Psalmista voce narratur: *Sagitta parvulorum facta sum plaga eorum*: quia scilicet verba humilium penetraverunt animos superborum. De his sagittis venienti propugnatori dicitur: *Sagitta tua acutè potentissime, populi sub te cadent in corde.* Vir itaque est sagittarius, qui per sanctæ intentionis arcum, audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit. Quia ergo Leviathan iste verba prædicationum despicit, & cum reproborum mentes malè suadendo momorderit, durus inter jacula omnimodo eas non relinquit, rectè dicitur: *Non fugabit eum vir sagittarius.* Ac si apertè dicatur: A reproborum cordibus eum sancti prædicatoris sagitta non excutit: quia quisquis ab illo apprehenditur, verba jam prædicationum audire contemnit. Unde bene peccatis præcedentibus irascens, de his quos in manu antiqui hostis deserit, Dominus per Prophetam dicit: *Immittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio.* Ac si diceret: Iusto iudicio talibus vos immundis spiritibus tradam, qui à vobis excuti exhortatione prædicationum, quasi incantantium sermone non valeant. Quia verò Leviathan iste à cordibus reproborum sanctæ prædicationis spiculis non movetur, ipse etiam sanctorum virorum contemptus* adducitur, cum illico subinfertur: *In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.* Quid per fundam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Funda namque dum in gyrum mittitur, sic ut de illa lapides exeant, quibus adversariorum pectora feriuntur: ita sancta Ecclesia dum volubilitate temporum per tribulationum circuitum ducitur, fortes ex illa viri prodeunt, quibus quasi lapideis ictibus iniquorum corda tundantur. Unde & ad Prophetam de bonis do-

S. Greg. Tom. I.

A ctioribus Dominus dicit: *Devorabunt, & subjicient 2 ach. 9. lapidibus fundæ.* Sancti quippe doctores, qui ad virtutem & alios instruunt, hostes devorant, dum eos intra corpus suum per vim conversionis immutant. Quos lapidibus fundæ subjiciunt; quia dum fortes quosque in sancta Ecclesia viros instituunt, per eos adversariorum superbientium pectora dura confringunt. Unde & Goliath immanissimus saxo 1. Reg. fundæ moritur; quia singulari sanctæ Ecclesiæ lapide diabolica celsitudo superatur. Leviathan itaque iste, quia damnato illo homine assumpto, quoslibet fortes Ecclesiæ velut infirmos despicit, eorumque vires temporaliter premit, rectè nunc dicitur: *[In stipulam versi sunt ei lapides fundæ.]* Ac si apertè diceretur: Sanctorum robor quasi in stipulæ mollietate redigit, quorum lingua prius pectus illius duris ictibus turtuduit. Omnem quippe tunc fortitudinem suæ iniquitatis exercens, quantò se ab eis vinci spiritaliter dolet, tantò atrocius contra eos corporaliter prævalet. Et quia nil se contra eorum spiritum prævalere considerat, in eorum cense crudelitatis suæ omnia argumenta consummat. Sed quid mirum si humanas vires despicit, qui ipsa etiam superni in se iudicii æterna tormenta contemnit? Unde & subditur: *[Quasi stipulam æstimabit malleum.]* Ac si diceret: Etiam pondus ejus animadversionis despicit, quæ se per supplicium desuper veniens ferit. In Scriptura enim sacra mallei nomine aliquando diabolus designatur, per quem nunc delinquentium culpa feriuntur: aliquando verò percussio cælestis accipitur, qua vel electi supernos ictus sentiunt, ut à pravis itineribus corrigantur; vel iusta ira reprobos percutit, ut jam supplicia æterna præveniatis, quid etiam in posterum mereantur, ostendat. Nam quia appellatione mallei antiquus hostis exprimitur, Propheta testatur, cum super eum vim extremi iudicii contemplatur, dicens: *Quomodo confractus est & contritus Hiere. malleus univærsæ terræ? ac si diceret: Eum per quem vascula sua Dominus in ministerij usum formanda percutit, quis perpenderit quo turbine, veniente extremo iudicio, in æterna damnatione confringitur?* Rursum per malleum percussio cælestis exprimitur, quod Salomone templum ædificante signatur, cum dicitur: *Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata est, & malleus & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo, cum ædificaretur.* Quid enim domus illa, nisi sanctam Ecclesiam, quam in cælestibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cujus ædificationem electorum animæ, quasi quidam expoliti lapides, deferuntur. Quæ cum ædificatur in cælis, nullus illic jam disciplinæ malleus resonat, quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, ut locis juxta meritum congruis disponamur. Hic enim foris tundimur, ut illuc sine reprehensione veniamus. Hic malleus, hic securis, hic omnia functionum resonant ferramenta. In domo patria omnes jam percussionum strepitus conticefcunt. Nequaquam ibi malleus percutit; quia nulla animadversio affligit. Nequaquam securis incidit; quia receptos interius nulla foras severitatis sententia projicit. Nequaquam ferramenta perstreperunt; quia nec quælibet minima ultra jam flagella sentiuntur. Quia ergo per malleum desuper venientem cælestis pondus percussionis exprimitur, quid est quòd Leviathan iste malleum despicit, nisi quòd supernæ animadversionis ictus formidare contemnit? Et quasi stipulam malleum deputat; quia ad justæ iræ se pondera velut contra terrores levissimos parat. Unde & adhuc expressius subditur.

fff

Quod iminentibus tormentis excacatus malitia,
ad exercenda mala diabolus acius insurgit.

CAPUT XI.

ET deridebit vibrantem hastam.] Contra Leviathan enim Dominus hastam vibrat, quia in ejus interitu districtam minatur sententiam. Hastam quippe vibrare est, æternam ei mortem ex districta animadversione preparare. Sed apostata spiritus auctorem vitæ, etiam cum sua morte despiciens, hastam vibrantem deridet: quia ex districto judicio quidquid grave, quidquid horribile esse prævidet, pati non metuit: sed quod se æterna tormenta non posse evadere conspiciat, eò in exercenda nequitia durior affurgit. Quem cum plerique hujus mundi sapientes in cunctis quæ appetit, tanta pertinacia, tanta formidine stringi considerant, corda sua ad famulatum ejus tyrannidis inclinant: & omne quod Deo largiente sapiunt, hoc contra eum ad servitium hostis illius inflectunt. Unde & rectè subditur.

Quod hi qui videbantur radiis virtutum splendere,
vel minus terri, vel cruciatibus victi,
Leviathan seditionem subintrant.

CAPUT XII.

SUB ipso erunt radij solis.] In Scriptura enim sacra cum figuratè sol ponitur, aliquando Dominus, aliquando persecutio, aliquando de re qualibet manifesta visionis ostensio, aliquando autem intelligentia sapientium designatur. Per solem quippe Dominus figuratur, sicut Sapientiæ libro perhibetur, quod omnes impij in extremi die judicij cognita sua damnatione diduri sunt: *Erravimus a via veritatis, & lumen justitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis.* Ac si apertè dicant: Interni nobis luminis radij non refulsit. Unde & Joannes ait: *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus.* In solè enim illustratio veritatis, in luna autem, quæ mensuris suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur: quia verò cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit. Rursum sole persecutio designatur, sicut in Evangelio Veritas dicit, quod nata sine radicibus semina orto sole aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia, superveniente persecutionis ardore siccantur. Rursum sole manifestæ visionis ostensio designatur, sicut Propheta Dominum cunctorum oculis apparentem denunciat, dicens: *In sole posuit tabernaculum suum.* Ac si diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit. Et sicut eidem Propheta divina voce per Nathan dicitur: *Tu fecisti in abscondito, ego vero faciam verbum istud in conspectu omnis Israel, & in conspectu solis.* Quid enim per conspectum solis, nisi cognitionem insinuat manifestæ visionis? Rursum solis nomine, sapientium intellectus exprimitur, sicut in Apocalypsi scriptum est: *Quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi astu afficere homines & igni.* Phialam videlicet in solem effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi ut afficeret homines astu & igni: quia dum sapientes viri cruciatibus victi, malè agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ namque fortium, augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientiæ designatur, per comparisonem quoque à Salomone dicitur: *Sapiens ut sol permanet, stultus ut luna mutatur.* Hoc ergo loco quid per solis radij, nisi acu-

Sap. 5. a

Apoc. 17.

Matt. 13. a

1. Reg. 11. e

Apoc. 16. b

Eccli. 27. b

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Apoc. 17. a

Amina sapientium demonstrantur? Quia enim multi, qui in sancta Ecclesia luce sapientiæ resplendere videbantur, tunc vel persuasionibus capti, vel minis terri, vel cruciatibus fracti, Leviathan istius seditioni subjiuntur, rectè dicitur: *[Sub ipso erunt radij solis.]* Ac si apertè diceretur: Hi qui intra sanctam Ecclesiam per acmina sapientiæ quasi radij videbantur lucis aspergere, & per auctoritatem rectitudinis desuper resplendere, potestati Leviathan istius iniqua se operatione subternunt: ut non jam recta prædicando desuper luceant, sed ei perversè obsequendo famulentur. Solis ergo radij sub ipso sunt, cum nonnulli etiam docti viri sapientiæ suæ acmina non liberè agendo sublevant, sed ad vestigia Leviathan istius & perversitate operis, & blandimento adulationis inclinant: ut intelligentia, quæ illis sicut sol desuper fuit ex caelesti munere, antiqui hostis pedibus subternatur ex terrena cupiditate. Unde & nunc cum quisque sapientiam atque doctorum pro commodo vel gloria vitæ temporalis per adulationis lapsum terrenis se potestatibus pravè agentibus subjicit, quasi sub vestigiis venientis Antichristi Solis seradius sternit. Et velut celi lucem sibi Behemoth humiliat, dum per pestiferum assensum sapientium mentes calcat. Toties verò Leviathan istius pedibus se radij Solis subduunt, quoties hi qui doctrinæ videntur lumine resplendere, immoderato acumine prava in sacro eloquio sentiunt, perversisque sensibus se erroribus subternunt: quia dum contra fidelia veritatis prædicamenta se erigunt, Leviathan istius vestigiis falsa sentiendo famulantur. Toties radij Solis sub ipso sunt, quoties docti quique, & intelligentia luce pollentes, vel despectis ceteris in elatione se erigunt; vel summa quæ sapiunt postponentes, sordidis carnis desideriis inquinantur; vel obliiti caelestium, terrena ambiunt; vel non reminiscuntur quia terra sunt, de cognitione caelestium inaniter gloriantur. Unde & rectè ibi subjungitur.

Quod hi, qui ante humanos oculos quasi aurum singularitate splendere justitia videntur, sed sic cadunt, ut non poeniteant, ante Dei oculos nunquam aurum, sed lutum fuerunt.

CAPUT XIII.

STerner sibi aurum quasi lutum.] Appellatione quippe auri, in sacro eloquio aliquando divinitatis claritas, aliquando splendor supernæ civitatis, aliquando charitas, aliquando nitor gloriæ secularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine ipsa intima divinitatis claritas designatur, sicut in Canticorum canticis sponsi species describitur: *Caput ejus aurum optimum.* Quia enim caput Christi Deus, nil verò est in metallis auro fulgentius, sponsi caput aurum dicitur; quia ejus humanitas ex divinitatis suæ nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ civitatis accipitur; sicut hanc Joannes se vidisse testatur, dicens: *Ipsa civitas aurum mundum simile vitro mundo.* Aurum namque ex quo illa civitas constat, simile vitro dicitur; ut & per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur. Rursum auri nomine charitas intimatur, sicut Angelum quem sibi loqui idem Joannes aspexit, ad mamillas zonæ aureæ cinctum vidit: quia mirum supernorum civium pectora dum pœnali jam nequaquam timori subiecta sunt, atque à se vicissim nulla scissione solvuntur, ex sola se charitate constringunt. Zonam verò auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vincula restringere. Rursum auri nomine, nitor gloriæ temporalis

Cant. 6

Apoc. 21. e

Apoc. 1. d

Hier. 51. exprimitur, sicut per Prophetam dicitur: *Calix aureus Babylon.* Quid enim Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? Quæ calix aureus dicitur; quia dum pulchra esse temporalia ostendit, stultas mentes in sua concupiscentia deebriat, ut speciosa temporalia appetant, & invisibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima sponte sua Eva deebriata est, de qua historia veritatis dicit, quia cum veritum lignum concupisceret, vidit quod esset pulchrum visu, aspectuque delectabile & comedit. Aureus ergo Babylon calix est; quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum interioris rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur, sicut Judæum populum à splendore justitiæ ad nequitiam tenebras commutatam Hieremias deplorat dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Sicut enim superius diximus, aurum obscuratur, quum subsequenteribus iniquitatum tenebris, justitiæ pulchritudo deseritur. Color optimus mutatur, quum splendor innocentie in fœditatem vertitur culpa. Luti quoque nomine, in sacro eloquio aliquando terrenarum rerum multiplicitas, aliquando sordidum sapiens iniqua doctrina, aliquando desiderij carnalis illecebra designatur. Per lutum quippe, terrenarum rerum multiplicitas figuratur, sicut per Habacuc prophetam dicitur: *Ve ei qui multiplicat non sua: usque quo aggravat contra se densum lutum?* Densio enim se luto aggravat, qui per avaritiam terrena multiplicans, peccati sui se oppressionem coangustat. Rursum luti nomine, doctrina sordidum sapiens designatur, sicut per eundem Prophetam Domino dicitur: *Viam fecisti in mari equis tuis in luto aquarum multarum.* Ac si diceret: *Aperuisti iter prædicatoribus tuis inter doctrinas hujus sæculi sordida & terrena sapiens. Per lutum quoque, desiderium sordidæ voluptatis exprimitur, sicut Psalmista deprecans ait: Eripe me de luto, ut non inheream.* Luto quippe inharere, est sordidis desiderijs concupiscentie carnalis inquinari. Hoc ergo loco aurum, claritas sanctitatis accipitur: lutum verò, vel terrenarum rerum avaritiam, vel pravaram contagia doctrinarum, vel sordes carnalium voluptatum nil obstat intelligi. Quia enim multos Leviathan iste, qui intra sanctam Ecclesiam fulgore justitiæ resplendere videbantur, tunc vel terrenarum rerum concupiscentia, vel errantis doctrinæ contagio, vel carnalibus sibi voluptatibus subjicit, aurum sibi proculdubio quasi lutum sternit. Aurum enim quasi lutum sternere, est in quibusdam vitæ mundiciam per illicita desideria concutere; ut hi etiam sordidis ejus vestigijs serviant, qui contra illum prius virtutum splendore rutilabant. Antiquus itaque hostis alijs tunc sub specie sanctitatis illudit, alios autem per fœda vitæ carnalis intercipit. Sed tunc per hæc aperte grassabitur, nunc autem multorum cordibus occultè dominatur, sicut Paulus Apostolus dicit: *Ve reveletur in suo tempore: nam mysterium jam operatur iniquitatis.* Toties igitur etiam nunc aurum sibi quasi lutum subjicit, quoties castitatem fidelium per carnis vitia sternit. Toties aurum velut lutum calcatur, quoties sensum continentium per immunda desideria dissipat. Quod tunc tantò vehementius peragit, quantò suæ perditæ libertati commissus, hoc quod appetit, effrenatus perpetrat. Et fortasse quempiam moveat, cur misericors Deus fieri ista permittat: ut Leviathan iste seu nunc per suggestiones calidas, sive tunc per damnatum illum quem replet hominem, vel Solis sibi radios, id est, doctos quosque sapientesque subjiciat; vel aurum, hoc est, viros sanctitatis claritate fulgentes, quasi lutum sibi vitij coinquinando substernat. Sed citius respondemus, quia aurum quod pravis ejus persuasionibus quasi

lutum sterni poterit, aurum ante Dei oculos nunquam fuit. Qui enim seduci quandoque non reverfuri possunt, quasi habitam sanctitatem ante oculos hominum videntur amittere; sed eam ante oculos Dei nunquam habuerunt. Sæpe namque homo multis occultè peccatis involvitur, & in una aliqua virtute magnus videtur. Quæ ipsa quoque virtus inaneffens deficit; quia dum innotescit hominibus, proculdubio laudatur, ejusque laus inhiante appetitur. Unde fit, ut & ipsa virtus ante Dei oculos virtus non sit, dum abscondit quod displicet, prodit quod placet. Quæ itaque esse merita apud Deum possunt, quando & mala occulta sunt, & bona publica? Plerumque enim, sicut diximus, latet superbia, & castitas innotescit: atque ideo ostensa diu castitas circa vitæ finem perditur, quia cooperta superbia usque ad finem incorrecta retinetur. Alius elemosynis vacat, propria distribuit: sed tamen multis injustitijs servit, vel fortasse linguam in de tractionibus exercet. Et fit plerumque, ut is qui misericors fuerat, juxta vitæ suæ terminum, rapacitatis & crudelitatis stimulis inardescat. Quod valde justo judicio agitur, ut & perdat ante homines, unde hominibus placuit, qui hoc unde Deo displicuit, corrigere nunquam curavit. Alius patientie studet; sed dum invidere alijs, & servare in corde malitiam non cavet, fit quandoque impatiens, qui diu latuit dolens. Hi itaque & per aliquid aurum sunt, & per aliquid lutum sunt. Atque hoc aurum quasi lutum sternitur, quando occultis peccatis exigentibus, etiam virtus quæ publicè claruerat, dissipatur. Sed operæ pretium credimus, si in his virtutem superni ordinis subtilius perpendamus. Sæpe enim omnipotens Deus occultis quorundam mala tolerat, ut aperta eorum bona electorum suorum usus profutura dispenseret. Nam nonnulli mundum nequaquam funditus deserentes, non perseveraturi angustum iter arripiunt, sed ad quærendam angustam viam exemplo suo eos qui perseveraturi sunt, accendunt. Unde plerumque contingit, ut ipsum hoc quod bene videntur vivere, non sibi, sed solis potius electis vivant, dum exemplis suis ad bene vivendi studia perseveraturos alios non perseveraturi provocant. Sæpe enim quosdam videmus viam ingredi, ad locum propositum festinare, quos alij quia cunctes conspiciunt, sequuntur; eundemque locum pariter perunt. Sed fit plerumque, ut irruente aliquo implicationis articulo, post se redeant, qui præbant, & hi ad locum perveniunt, qui sequebantur. Ita nimirum sunt qui non perseveraturi viam sanctitatis arripiunt. Idcirco enim virtutis iter non perventuri inchoant, ut eis qui perventuri sunt, qua gradiantur, ostendant. Quorum etiam casus utilitate non modica electorum profectibus servit; quia illorum lapsus dum conspiciunt, de suo statu contremiscunt; & ruina quæ illos damnat, istos humiliat. Discunt enim in superni adjuterij protectione confidere, dum plerosque conspiciunt de suis vitibus cecidisse. Quando ergo bene agere videntur reprobis, quasi planum iter electis sequentibus monstrant: quando verò in lapsum nequitie corruunt, electis post se pergentibus quasi cavendam superbiæ foveam ostendunt. Eat ergo Leviathan iste, & Solis sibi radios subdat, atque aurum luti more subjiciat. Scit omnipotens Deus ad electorum suorum solatium bene uti malo reproborum, quando hi qui ad illum perventuri sunt, & suis ad eum meritis proficiunt, & sæpe in eo quod superbe sapiunt, alienis lapsibus corriguntur. Sed si hæc Leviathan iste agit in eis etiam quos claros aliqua virtus ostendit: quid de illis facturus est, quorum mens vel ex parte aliqua sublevata à terrenis concupiscentiis non est? Quos tamen divinus sermo aperte exprimit, dum subjungit.

Quod in tantum caci erunt qui adhaerebunt antichristo, ut feruentes in contumeliis & morte Sanctorum, arbitrentur obsequium se prestare Deo.

CAPUT XIV.

Feruescere faciet quasi ollam profundum mare. Quid per mare, nisi vita saecularium: quid per profundum, nisi altae & abditae eorum cogitationes exprimentur? Quod profundum mare Leviathan iste quasi ollam facit feruescere; quia nimirum constat, quod persecutionis extremae tempore contra electorum vitam studeat animos reproborum per flammam crudelitatis excitare. Tunc profundum mare quasi olla feruescit, cum corda reproborum valido ardore succendit: & quae hoc pacis tempore intra suam malitiam clausa latuerunt, tunc in aetnum immanissimae persecutionis ebulliunt; ac per abruptam crudelitatis apertae licentiam, ea quae diu presserant, odia antiqui livoris exhalant. Quia autem pestifero errore persuasi, sic in istis famulantur antichristo, ut tunc verius praebere se aestiment obsequium Christo: postquam dixit, [Feruescere faciet quasi ollam profundum mare;] apte subiunxit: [Ponet quasi cum unguenta bulliunt.] Unguenta quippe cum bulliunt, fragrantiam suavitatis reddunt. Quia ergo Leviathan iste ita seducet corda reproborum, ut quidquid agunt ex iniquitate perfidia, pro veritate rectae fidei se agere suspicentur, quasi bene eis olet id quod zelo religionis exercent. Unde in Evangelio discipulis Veritas dicit: *Ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se prestare Deo.* Igitur sicut olla fervent, dum crudeliter persequuntur: sed apud eos ipsa persecutio, unguentorum fragrantiam redolet, dum mens eorum vanis suspitionibus decepta, aestimat quia Deo obsequium perfolvat. In Scriptura enim sacra unguentorum odoribus opinio solet signari virtutum. Unde sponsa in Canticis canticorum sponsum desiderans dicit: *In odore unguentorum tuorum currimus.* Et unde Paulus Apostolus virtutum laude fragrare se sciens, ait: *Christi bonus odor sumus Deo.* Itaque quia Leviathan iste ministros illius perditis vasis sui in crudelitatis opera sub opinione laudis & praetextu virtutis intercipit, postquam dixit: [Feruescere faciet quasi ollam profundum mare;] recte mox subdidit: [Ponet quasi cum unguenta bulliunt.] Quod enim per crudelitatis incendium mare fervet, hoc in eorumdem iudicio, qui excantantur falso nomine virtutis, ac si unguenta bulliant, ostendit: ut tanto atrociores ad crudelitatem fiant, quanto se etiam merere praemia quasi pro zelo religionis existimant. Iustumque hoc est divino iudicio, ut qui pietatis vim perpendere & custodire negligunt, suspitionis suae odore fallantur. Unde & ad illusionis augmentum, eos crudelia perpetrantes, signa quoque ac prodigia subsecuntur, sicut & recte subiungitur.

Quod antichristi semita multis miraculis fulgeat.

CAPUT XV.

Post eum lucebit semita. Post Leviathan quippe semita lucere perhibetur, quia quaqua transit, admirationem nimiam ex miraculorum suorum claritate derelinquit; & sive per se, seu per ministros suos quolibet prodeat, mendacibus signis coruscet. Unde & hoc quod jam saepe protulimus, in Evangelio Veritas dicit: *Surgent pseudochristi & pseudo-prophetae, & dabunt signa & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Semita igitur post Leviathan lucet; quia quorum corda penetrat, eorum opera prodigiis illustrat; ut nimirum tanto altius eorum mentes in erroris tenebris teneat,

A quanto per eos fortis quasi potentius lucem de miraculis ostentat. Sed sunt nonnulli, qui in memoria & verba prophetica, & Evangelica praecipua retinentes, sciant & falsa esse signa quae exhibet, & vera supplicia, ad quae decipiens trahit. Horum corda Leviathan iste, quia sanctitatis ostentatione non intercipit, in alia se eis illusionem componit. Quosdam namque haec scientes, sed tamen praesentem vitam diligentes conspiciunt, quorum protinus mentibus ventura supplicia levigat, finienda quandoque distractionis iudicia asserit, & deceptos callide ad praesentes voluptates rapit. Unde & apte mox subditur.

B Quod ira infatuari sunt quidam heretici, quod iudicium Dei finem habere existiment, & minas tormentorum ad terrorem tantum intentatas ad Deo, ut a peccatorum perpetratoe genus humanum compekeret.

CAPUT XVI.

Aestimabit abyssum quasi senescem. Quod aeterna incomprehensibilis iudicia, abyssus soleant nomine designari, Psalmista testatur dicens: *Iudicia tua abyssus multa.* Senectus vero aliquando pro finis propinquitate ponitur. Unde Apostolus ait: *Quod antiquatur & senescit, prope interitum est.* Leviathan itaque iste aestimabit abyssum quasi senescem; quia reproborum corda sic infatuat, ut suspicionem eis de venturo iudicio quod quasi finiatur, infundat. Abyssum namque senescere aestimat, qui terminari quandoque in suppliciis supernam animadversionem putat. Igitur antiquus iste persuasor in membris suis, id est, in mentibus iniquorum, futuras poenas levigat, quas quasi certo sine determinat, ut eorum culpas sine termino correptionis extendat; & eo magis haec peccata non finiant, quod istis aestimant peccatorum supplicia finienda. Sunt enim nunc etiam, qui idcirco peccatis suis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura super se iudicia suspiciunt. Quibus breviter respondemus: Si quandoque finienda sunt supplicia reproborum, quandoque finienda sunt ergo & gaudia beatorum. Per semetipsam namque Veritas dicit: *Ibunt hi in supplicium aeternum, iusti autem in vitam aeternam.* Si igitur hoc verum non est quod minatus est, neque illud verum est quod promissit. At iniquum: Ideo aeternam poenam peccantibus minatus est, ut eos a peccatorum perpetratoe compekeret: quia creaturae suae aeterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est ut ad iustitiam corrigeret, etiam falsa pollicitus est ut ad iustitiam provocaret. Et quis hanc eorum vanitatem tolleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finiri asserunt, assertionem suam etiam electorum praemia remunerationisque confundunt? Quis hanc eorum vanitatem toleret, qui conantur adstruere verum non esse, quod Veritas de aeterno igne minata est, & dum fatagunt Deum perhibere misericordem, non verentur praedicare fallacem? At iniquum: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Iustus nimirum est omnipotens Deus, & quod non aeterno peccato commissum est, aeterno non debet puniri tormento. Quibus citius respondemus, quod recte dicerent, si iudex iustus districtusque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo cum sine deliquerunt, quia cum sine vixerunt. Voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quam vivere: & ideo hic semper vivere cupiunt, ut nunquam desinant peccare, quum vivunt. Ad districti ergo iudicis iustitiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, quorum mens in haec

vita numquam voluit carere peccato: & nullus de-
tur iniquo terminus ultionis, quia quamdiu va-
luit, habere noluit terminum criminis. At inquit:
Nullus justus crudelitatibus pascitur, & delinquens
servus à justo domino idcirco cædi præcipitur, ut
à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cæditur, cum
non ejus dominus cruciatibus delectatur. Iniqui
autem gehennæ ignibus traditi, quo sine semper
ardebunt? Et quia certum est quòd pius atque om-
nipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum,
cur cruciantur miseri, si non expiantur? Quibus
citius respondemus, quòd omnipotens Deus, quia
pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia
autem justus est, ab iniquorum ultione in perpe-
tuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno sup-
plicio, & quidem sua iniquitate, puniuntur; &
tamen ad aliquid concreantur, scilicet ut justi om-
nes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, &
in istis respiciant supplicia quæ evaserunt: ut tantò
in æternum magis divinæ gratiæ debitores se esse
cognoscant, quantò in æternum mala puniri con-
spiciunt, quæ ejus adjutorio vitare potuerunt. At
inquit: Et ubi est quòd sancti sunt, si pro ini-
micis suis, quos tunc ardere viderint, non orabunt,
quibus utique dictum est: *Pro inimicis vestris orate?*
Sed citius respondemus: Orant pro inimicis suis
eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitenti-
am eorum corda convertere, atque ipsa conver-
sione salvare. Quid enim aliud pro inimicis oran-
dum est, nisi hoc quod Apostolus ait: *Ut det illis
Deus pœnitentiam, & respiciant à diaboli laqueis,
à quo capti tenentur, ad ipsius voluntatem?* Et quo-
modo pro illis tunc orabitur, quando jam nullatenus
possunt ad justitiæ opera ab iniquitate commu-
tari. Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc
pro hominibus æterno igne damnatis, quæ nunc
etiam causa est, ut non oretur pro diabolo ange-
lisque ejus æterno supplicio deputatis. Quæ nunc
etiam causa est, ut non orent sancti homines pro
hominibus infidelibus impiisque defunctis, qui de
eis utique, quos æterno deputatos supplicio jam
noverunt, ante illum judicis justis conspectu ora-
tionis suæ meritum castri refugium. Quòd si nunc
quoque viventes justis mortuis & damnatis injustis
minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid ju-
dicabile de sua carne se perpeti etiam ipsi noverunt:
quantò districtius tunc iniquorum tormenta respi-
ciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti,
ipsi jam justitiæ viciniis atque arctius inhærebunt?
Sic quippe eorum mentes per hoc quòd justissimo
judici inhærent, vis distractionis absorbet; ut om-
nino eis non libeat quidquid ab illius internæ re-
gulæ subtilitate discordat. Sed quia suborto occa-
sionis articulo, hæc contra Origenistas breviter di-
ximus, ad eum quem prætermisimus; exponendi
ordinem recurramus. Postquam misericors Domi-
nus callida machinamenta Leviathan istius indi-
cavit, aperte prædicans omne quod electos exte-
rius vehementer opprimit, omne quod interiùs
suggestione sua reprobris blandienter infundit, mox
immanitatem virtutis illius breviter insinuans sub-
dit.

*Quòd reprobus angelus antequam peccaret, omni
creatura prelatior sic factus est, ut Dum & amans
timeret, & timens amaret: sed sua perveritate
talit factus est, ut nullum timeret.*

CAPUT XVII.

14. **N**on est super terram potestas, quæ comparetur
ei. Potestas ejus super terram cunctis eminentior
perhibetur: quia est actionis suæ merito in-
fra homines cecidit, omne tamen humanum ge-
nus naturæ angelicæ conditione transcendit. Quan-
vis enim internæ felicitatis beatitudinem perdidit,

A naturam tamen suam magnitudinem non amisit, cu-
jus adhuc viribus humana omnia superat, licet
sanctis hominibus meritorum suorum dejectione
subjaceat. Unde & eisdem sanctis contra hunc de-
certantibus eò retributionis suæ meritum crescit,
quòd ille ab eis vincitur, qui per naturam potentiam
quasi jure se hominibus superesse gloriatur. Sequi-
tur: [*Qui factus est, ut nullum timeret.*] Sic quidem
factus est per naturam, ut conditorem suum castè
timere debuisset, timore videlicet sobrio & securo; r. 10. a.
non timore quem foras charitas mitrit, sed timo- 4. d
re qui in sæculum sæculi permanet, id est, quem
charitas gignit. Aliter enim timet conjugem uxor
amans, aliter dominum ancilla peccans. Sic ergo
fuerat iste conditus, quatenus timore læto auctorem
suum & amans metueret, & metuens amaret. Sed
sua perveritate talis factus est, ut nullum timeret.
Ei quippe à quo conditus fuerat, subesse despexit.
Ita enim Deus super omnia est, ut ipse sub nullo
sit. Leviathan verò iste ejus celsitudinis culmen as-
piciens, jus perverse libertatis appetit, ut & præ-
esset ceteris, & nulli subesset, dicens: *Ascendam
super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo.*
Cujus eo ipso similitudinem perdidit, quòd esse ei
superbè similis in celsitudine concupivit. Qui enim
charitatem ejus imitari debuit, subditus ambiit ejus
celsitudinem, & hoc quod imitari poterat, amisit
elatus. Celsus nimirum esset, si ei qui veraciter cel-
sus est, inhæreere voluisset. Celsus esset, si partici-
patione veræ celsitudinis contentus fuisset. Sed dum
privatam celsitudinem superbè appetit, jure perdi-
dit participatam. Relicto enim eo, cui debuit inhæ-
rere principio, suum sibi appetit quodammodo ef-
se principium. Relicto eo qui verè illi sufficere po-
terat, se sibi sufficere posse judicavit: & tantò ma-
gis infra se cecidit, quantò magis infra se contra
gloriam sui conditoris exerit. Nam quem exaltabat
libera servitus, dejecit captiva libertas. Qua liber-
tate nunc ut nullum timeat, effrænatur: sed ipsa
graviter effrænatione restringitur. Superno enim
judicio cuncta mirabiliter ordinante, vinxit illum
libertas quam appetit: quia nunc omnimodo non
timens omnibus suppliciis subjacet, qui clementis
etiam superesse poterat, si unum quem debuit ti-
mere voluisset. Unum profectò timeret omnia pos-
sicens, qui nunc unum non timens omnia patitur.
Factus est ergo ut nullum timeret, nullum videli-
cet, quia nec Deum: sed neque hoc quod passurus
est, metuit. Cui nimium felicius fuerat, timendo
vitare supplicia, quam non timendo tolerare. Ap-
petitum itaque celsitudinis vertit in rigorem men-
tis, ut jam per duritiam se malè egisse non sentiat,
qui præesse per gloriam quærebat. Nam quia jus
quæsitæ potestatis non obtinuit; quasi quoddam
superbiæ suæ remedium insaniam insensibilitatis in-
venit: & quia provectu transgredi cuncta non po-
tuit, despectu se contra cuncta præparavit. Cujus
adhuc superbia studiosè describitur, cum protinus
subinfertur: [*Omne sublime videt.*] id est, cunctos
velut infra se positos quasi de sublimi respicit: quia
dum per intentionem contra auctorem nititur,
estimare sibi quemlibet similem dedignatur. Quòd
aptè etiam ejus membris congruit: quia omnes ini-
qui per tumorem cordis elati, cunctos quos cer-
nunt, superbiæ fastu despiciunt: & si quando exte-
riùs venerantur, intus tamen in secreto cordis, ubi
apud se sua estimatione magni sunt, cunctorum
sibi vitam meritumque postponunt; eosque infra se
esse respiciunt, quia per elatam cogitationem cor-
dis in eujusdam se altitudinis arce posuerunt. Qui-
bus bene per Prophetam dicitur: *Va qui sapientes
estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis pruden-
tes.* Hinc etiam Paulus ait: *Nolite prudentes esse
apud vosmetipsos.* Hinc ad Saül divina increpatione
dicitur: *Nonne cum esses parvulus in oculis meis?* 1. Reg.
1. d

caput te constitui in tribubus Israel. Parvulus quippe in oculis suis est, qui in eo quoddam semetipsum considerat, imparem se alienis meritis pensat. Nam quasi grandem se aspicit, quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saul autem reprobus in bono quod ceperat, non permansit; quia fastu suscepta potestatis intumuit. At contra, David semper de se humilia sentiens, eiusdemque Saul se comparationi postponens, postquam feriendi locum reperit, & pepercit eidem saevienti adversario, humili se professione prostravit, dicens: *Quem persequeris, rex Israel? quem persequeris? Canem mortuum, & pulicem unum?* Et certe jam unctus in regem fuerat, jam exorante Samuele, & cornu super se oleum fundente didicerat quoddam divina gratia, Saul reprobato, ad regni gubernacula possidenda servabat, & tamen persecuti adversario mente humili se subternebat; cui divino iudicio prelatum se esse noverat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter se noverat esse meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur, nesciunt, si sic se electi etiam illius humiliant, quibus jam se per interna iudicia antepositos deprehendant. Hoc autem proprium esse specimen electorum solet, quoddam de se semper sentiunt infra quam sunt. Hinc namque ab eodem David dicitur: *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam.* Hinc Salomon ad sapientiam parvulos vocat, dicens, *Si quis est parvulus, veniat ad eam.* Qui enim necdum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Confiteor tibi Domine pater cali & terra, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Hinc rursus Psalmista ait: *Custodians parvulos Dominus.* Hinc magister gentium dicit: *Falti sumus parvuli in medio vestri.* Hinc discipulos admonens, ait: *Superiores sibi invicem arbitrantur.* Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem quem cognovit, putat: è diverso iustus studet, ut superiorem quemlibet proximum attendat. Ac ne dum se alii alter humiliat, humiliatio iret alteri in elationem, bene utramque partem admoneuit, dicens: *Superiores sibi invicem arbitrantur;* ut in cogitationibus cordis & ego mihi illum praferam, & vicissim ille me sibi: ut cum ab utraque parte cor inferius premitur, nullus ex impenso honore sublevetur. Sed hanc humilitatis formam reprobi, quia Leviathan hujus membra sunt; vel cognoscere, vel tenere contemnunt, quia & si quando se humiles specietenus ostendunt, humilitatis vim servare intrinsecus negligunt. Quibus saepe accidit, ut si quando unum quodlibet bonum vel minimum faciant, à malis suis omnibus respectum mentis protinus avertant, atque hoc quod vel extremum bonum fecerint, tota intentione semper inspiciant, & ex eo sese jam quasi sanctos aspiciant, oblitum malorum omnium quae commiserunt, unius sui tantummodo boni memores, quod fortasse facere nec perfectè potuerunt: sicut evenire contra electis solet, ut cum multarum virtutum gratia polleant, unum eos vel tenuissimum vitium valde defatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte sese infirmari considerant, de his virtutibus in quibus praevalet, se minimè extollant: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoque ubi fortes sunt, humilius servant. Saepè ergo reprobi per hoc quoddam unum vel minimum bonum suum incautè conspiciunt, mala multa & gravia in quibus demersi sunt, non cognoscunt. Et saepè electi per hoc quoddam tenuissimum malum suum infirmari trepidant, mira dispensatione agitur ut magna bona ad quae provecti sunt, non amittant. Iusti itaque & occulti examinis mensura disponitur, ut & istos mala adjuvent, & illos

A bona gravent, dum & isti ad provectum boni utuntur levibus malis, & illi ad augmentum mali utuntur minimis bonis. Isti quippe iadè perfectius in bono proficiunt, unde de malo tentantur: illi autem inde ad majus malum deficiunt, unde de bono gloriantur. Sic itaque malè bono utitur reprobus, & bene malo utitur probus: sicut saepe contingit, ut alius ex cibo salutifero inordinatè sumpto, pestem languoris incurrat; alius veneno serpentis in medicamine ordinatè confectionis adhibito, languoris molestiam vincat. Ille ergo qui cibo salutifero uti rectè noluit, inde perniciosè moritur, unde alii salubriter vivunt: iste autem qui veneno serpentis cautè uti studuit, inde salubriter vivit, unde alii perniciosè moriuntur. Venenum ergo serpentis non ipsam nequitiam, sed suggestionem nequitiae dicimus, qua nolentes saepe renitentesque tentamur. Quod tunc in medicamen vertitur, cum mens virtutibus erecta, conspectis contra se tentationibus humiliatur. Iniqui igitur atque ab approbatione interni examinis reprobi, qualibet opera faciant, in quibuslibet virtutibus enitefcant, humilitatis sensum penitus ignorant: quia nimirum Leviathan hujus membra sunt, de quo superna voce dicitur.

De regula humilitatis, & de superbia disputatio.

CAPUT XVIII.

O Mne sublime vider:] quia non solum per semetipsum, sed per eorum quoque corda quos ceperit, quasi de sublimi cunctos inferius despicit. Notandum verò quoddam Leviathan iste, qui per corpoream bestiam designatur, sublime videre describitur; quia videlicet cordis superbia cum exterius usque ad corpus extenditur, prius per oculos iudicatur. Ipsi quippe per factum tumoris inflati, quasi ex sublimi respiciunt, & quò se deprimunt, altiùs extollunt. Nisi enim superbia per oculos quasi per quasdam se fenestras ostenderet, nequaquam Deo Psalmista dixisset: *Populum humilem saluum facies, & oculos superborum humiliabis.* Nisi se superbia per oculos funderet, Salomon quoque de Iudaea elatione non diceret: *Generatio cuius excelsi sunt oculos, & palpebrae eius in altum subrepta.* Quia ergo per corporeum animal Leviathan iste signatur, & superbia usque ad corpus prodians, apertiùs oculis principatur, antiquus hostis quasi de sublimi omnes videre describitur. Sed quia multa ad ostendendum humani generis inimicum prolata sunt, valde mens appetit, ut in fine locutionis Dominicae, unum aliquid manifestius exprimat, unde membra illius brevi nobis designatione monstrantur. Sequitur: *[Ipse est rex super universos filios superbia.]* Ut Leviathan iste in cunctis quae superius dicta sunt, caderet, sola se superbia percussit. Neque enim per tot illos vitiorum ramos aresceret, nisi per hanc prius in radice putruisset. Scriptum est namque: *Omnis peccati initium superbia.* Per hanc enim ipse succubuit, per hanc se sequentem hominem stravit. Eo etenim telo salutem nostrae immortalitatis impetiit, quo vitam suae beatitudinis extinxit. Sed idcirco hanc Dominus fini suae locutionis inferuit, ut cum post mala omnia Leviathan istius superbiam diceret, quid esset malis omnibus deterius indicaret. Quamvis etiam per hoc quoddam in imo ponitur, vitiorum radix esse monstraretur. Sicut enim inferius radix tegitur, sed ab illa rami extrinsecus expanduntur: ita se superbia intrinsecus celat, sed ab illa protinus aperta vitia pullulant. Nulla quippe mala ad publicum prodirent, nisi haec mentem in occulto constringeret. Haec est quae Leviathan istius sensum fervescere sicut ollam facit. Unde & humanas mentes in quodam fervore insaniae concutit, sed per aperta opera qualiter con-

S.
GREGORII
MORALIUM
TOM. II.

cussi animam evertat, ostendit. Intus namque prius ebullit in elatione, quod foris postmodum spumat in opere. Sed quia occasio de superbia disputatione se præbuit, debemus hanc subtilius sollicitiusque discutere, atque ad humanas mentes quanta vel qualis veniat, & quibus qualiterve subripiat, demonstrare. Alia quippe vitia eas solummodo virtutes impetunt, quibus ipsa destruuntur: ut videlicet ira patientiam, gastrimargia abstinentiam, libido continentiam expugnet. Superbia autem, quam vitiatorum radicem diximus, nequaquam unius virtutes extinctione contenta, contra cuncta animæ membra se erigit, & quasi generalis ac pestifer morbus corpus omne corrumpit: ut quidquid illa invadente agitur, etiam si esse virtus ostenditur, non per hoc Deo, sed soli vanæ gloriæ servatur. Quasi enim tyrannus quidam obfissam civitatem intercipit, cum mentem superbia irrumpit; & quod ditiorum quemque cepit, eò in dominio durior exurgit: quia quod amplius res virtutis sine humilitate agitur, eò latius illa dominatur. Quisquis verò ejus in se tyrannidem captiva mente susceperit, hoc primum damnum patitur, quod clauso cordis oculo, iudicii æquitatem perdit. Nam cuncta quæ ab aliis bene geruntur, displicent: & sola ei quæ ipse vel pravè egerit, placeant. Semper aliena opera despiciunt, semper miratur quæ ipsa facit: quia & quidquid egerit, egisse se singulariter credit, atque in eo quod exhibet per gloriæ cupiditatem, sibi ipsi favet per cogitationem: & cum se in cunctis transcendere ceteros æstimat, per lata cogitationum spatia secum deambulans, laudes suas tabitus clamat. Nonnumquam verò ad tantam elationem mens ducitur, ut in eo quod timet, etiam per ostentationem locutionis effrenetur. Sed tantò facilius ruina sequitur, quantò apud se quisque impudentius exaltatur. Hinc enim scriptum est: *Ante ruinam exaltatur cor.* Hinc per Danielem dicitur: *In aula Babylonis deambulabat Rex, responditque & ait: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego edificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ, in gloria decoris mei?* Sed hunc tumorem quam concita vindicta represserit, illico adjunxit, dicens: *Cum adhuc sermo esset in ore Regis, vox de celo ruit: Tibi dicitur, Nabuchodonosor rex: Regnum transferet a te, & ab hominibus te ejicient, & cum bestiis ferisque erit habitatio tua; fenum quasi bos comedet, & septem tempora mutantur super te.* Ecce quia tumor mentis usque ad aperta verba se protulit, patientia iudicis protinus usque ad sententiam erupit; tantoque hunc districtius percussit, quantò ejus se superbia immoderatus erexit: & quia enumerando bona dixit in quibus sibi placuit, enumerata mala, in quibus feriretur, audivit. Sciendum verò est, quòd ipsa hæc de qua tractamus, elatio alios ex rebus secularibus, alios verò ex spiritalibus possidet. Alter namque intumescit auro, alter eloquio, alter infimis & terrenis rebus, alter summis celestibusque virtutibus: una tamen eademque res ante oculos Dei agitur, quamvis ad humana corda veniens, in eorum obtutibus diverso amictu pallietur. Nam cum is qui de terrena prius gloria superbiebat, postmodum de sanctitate extollitur, nequaquam cor ejus elatio deferuit, sed ad eum consueta veniens, ut cognosci nequeat, vestem mutavit. Sciendum quoque est, quòd aliter hæc præpositos, atque aliter subditos tentat. Præ lato namque in cogitationibus suggerit quia solo vitæ merito super ceteros excrevit; & si qua ab eo bene aliquando gesta sunt, hæc importunè ejus animo objicit; & cum hunc Deo singulariter placuisse insinuat, quòd facilius suggesta persuadeat, ipsam ad testimonium potestatis traditæ retributionem vocat, dicens quia nisi omnipotens Deus te his hominibus meliorem cerneret, omnes hos sub tuo regimine non dedisset: ejusque mox men-

tem erigit, viles atque inutiles eos qui subiecti sunt; ostendit: ita ut nullum jam quasi dignum respiciat, cui æquanimiter loquatur. Unde & mox mentis tranquillitas in iram vertitur: quia dum cunctos despiciat, dum sensum vitamque omnium sine moderamine reprehendit, tantò effrenatius se in iracundiam dilatat, quantò eos qui sibi commisi sunt, esse sibi indignos putat. At contrà cum subiectorum cor superbia instigat, hoc summopere nititur agere, ut sua acta considerare funditus negligant, & semper tacitis cogitationibus rectoris sui iudices fiant: qui dum in illo quod reprehendere debeant, importunè respiciunt, in semetipsis quod corrigant numquam vident. Unde & tantò atrocius pereunt, quantò à se oculos avertunt: quia in hujus vitæ itinere offendentes corruunt, dum alibi intendunt. Et quidem peccatores se asserunt, nec tamen tantum, ut tam noxiæ in regimine personæ traderentur. Et dum ejus facta despiciunt, dum præcepta contemnant, ad tantam usque insaniam devolvuntur, ut Deum res humanas curare non æstiment: quia ei qui quasi jure reprehenditur, esse se commissos dolent. Sicque dum contra rectorem superbiunt, etiam contra iudicia conditoris intumescunt: & dum pastoris sui vitam dijudicant, ipsam quoque sapientiam omnia disponentis impugnant. Sæpe autem rectoris sui dictis proterve obviant, & eandem vocis superbiam libertatem vocant. Sic quippe elatio se quasi pro libertatis rectitudine objicit, sicut sæpe se & timor pro humilitate supponit. Nam sicut plerique reticent ex timore, & tamen tacere se æstiment ex humilitate; ita nonnulli loquuntur per impatientiam elationis, & tamen loqui se credunt per libertatem rectitudinis. Aliquando autem subditi proterva quæ sentiunt, nequaquam produnt; & hi quorum loquacitas vix compefcitur, nonnumquam ex sola amaritudine intimi rancoris obnutescunt. Qui per dolorem mentis, procacitatis suæ verba subtrahentes, cum malè loqui soleant, peius tacent: quia cum peccantes aliquid de correctione audiunt, indignantes etiam responsionis verba suspendunt. Cum his quandò asperè agitur, sæpe ad querelam vocem de hac ipsa asperitate profiliunt. Cum verò eos magistri sui blandè præveniunt, de hac ipsa humilitate qua præventi sunt, gravius indignantur; & tantò eorum mens vastius accenditur, quantò consideratius infirma judicatur. Hi nimirum, quia humilitatem, quæ virtutum mater est, nesciunt, usum laboris sui perdunt, etiam si qua bona sunt, quæ operari videantur: quia surgentis fabricæ robusta celsitudo non figitur, quæ nequaquam per fundamenti fortitudinem in petra solidatur. Soli ergo ruinæ crescit quod ædificant; quia ante molem fabricæ, humilitatis fundamina non procurant. Quos bene ab intimis prodimus, si paucis in exterioribus ostendamus. Cunctis namque superba apud se cogitatione tumentibus inest clamor in locutione, amaritudo in silentio, dissolutio in hilaritate, furor in tristitia, inhonestas in actione, honestas in imagine, erectio in incessu, rancor in responsione. Horum mens semper est ad irrogandas contumelias valida, ad tolerandas infirma: ad obediendum pigra, ad læscendos verò alios importuna: ad ea quæ facere & debet & prævalet, ignava; ad ea autem quæ facere nec debet, nec prævalet, parata. Hæc in eo quod sponte non appetit, nulla exhortatione stæditur, ad hoc autem quod latenter desiderat, querit ut cogatur: quia dum metuit ex desiderio suo vilescere, optat vim in ipsa sua voluntate tolerare. Igitur quia humanos animos aliter tentari ex rebus carnalibus, atque aliter ex spiritalibus diximus, audiant illi: *Omnis caro fenum, & gloria ejus sicut flos feni.* Audiant & isti, quod quibusdam post

Prov.

16.

Dan. 4.

Ibid.

19.

20.

20.

Esa. 40.

b

miracula dicitur: *Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarii iniquitatis. Audiant illi: Divitiis affluant, nolite cor apponere. Audiant isti, quia fatuæ virgines, quæ cum vacuis vasculis veniunt, ab internis nuptiis excluduntur. Rursum, quia aliter tentari prælatos, atque aliter subditos præfati sumus, audiant illi quod per quemdam sapientem dicitur: *Ducem te constituerem? noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex eis. Audiant isti: Obedite præpositis vestris, & subjacere eis: ipsi enim per-vigilant quasi rationem reddiuri pro animabus vestris. Audiant illi cum de accepta potestate gloriatur, hoc quod Abraham voce ardenti diviti dicitur: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua. Audiant isti cum contra retores suos in querelas proflunt, hoc quod murmuranti populo Moyfi & Aaron vocibus responderetur: *Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum. Nos enim quid sumus? Audiant illi: Turbabitur in conspectu eius patres orphanorum, & iudices viduarum. Audiant isti, quid contra contumaciam subdito-rum dicitur: *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Audiant simul omnes: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Audiant omnes: *Immundus est apud Deum omnis qui exaltat cor suum. Audiant omnes: *Quid superbis terra & cinis? Contra hujus languoris pestem audiamus cuncti, quod magistra Veritas docet, dicens: *Disite à me, quia mitis sum & humilis corde. Ad hoc namque uni-genitus Dei filius formam infirmitatis nostræ suscepit, ad hoc invisibilis, non solum visibilis, sed etiam despectus apparuit, ad hoc contumeliarum ludibria, irrisio-nis opprobria, passionumque tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta ergo humilitatis virtus est, propter quam solam veraciter edocendam is qui sine astimatione magnus est, usque ad passionem factus est parvus? Quia enim originem perditioni nostræ superbia præbuit diaboli, instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster magnus inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus. Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed melius & elationis causam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus quid mortis auctor, quid vitæ conditor dicat. Ille namque ait: *In celum ascendam. Ille autem per Prophetam dicit: *Repleta est malis anima mea, & vita mea inferno appropinquavit. Ille dicit: *Supra astra cali exaltabo solium meum: Ille humano generi à paradisi sedibus expulso dicit: *Ecce venio cito, & habitabo in medio tui. Ille dicit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis: Ille dicit: *Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Ille dicit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo: Ille cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratu est esse se aequalem Deo, sed semetipsum ex-naniovit, formam servi accipiens; & per membra sua loquitur, dicens: *Domine quis similis tibi? Ille per membra sua loquitur, dicens: *Nescio******************

*Dominum, & Israel non dimittam: Ille per semetipsum dicit: *Si dixero quia non novi eum, ero similis vobis mendax: sed novi eum, & ser-monem ejus seruo. Ille dicit: *Mea sunt flumina, & ego feci ea: Ille dicit: *Non possum à meipso facere quidquam, & rursum: *Pater meus in me manens, ipse facit opera. Ille regna omnia ostendens, dicit: *Tibi dabo potestatem hanc universam & gloriam illorum; quia mihi tradita sunt, & cui volo do illa: Ille dicit: *Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram, vel ad sinistram meam, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo. Ille dicit: *Eritis sicut dii, scientes bonum & malum: Ille dicit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate. Ille ut voluntas divina despici, & ut possit propria suaderi, dicit: *Cur præcepit vobis Deus ut non comederetis ex omni ligno paradisi? Et paulo post: *Scit enim Deus, quod in quacumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: Ille dicit: *Non quero voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me. Ille per membra sua loquitur: dicens: *Nullum præparatum sit, quod non pertranseat luxuria nostra, coronemus nos rosis antequam marcescant, ubique relinquamus signa letitiæ nostræ: Ille membris suis prænunciat, dicens: *Plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudet. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quam celsitudinis culmen appetere, cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem omnium hominum alta elatione transire, ac sese & contra potentiam conditoris erigere, sicut de eisdem per Psalmistam dicitur: *Transierunt in dispositionem cordis, cogitaverunt & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelsis locuti sunt: Ille ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, atque ad mortem veniens, membra sua admonet, dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur. Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & Leviathan iste rex dicitur superborum, aperte cognoscimus, quod evidentiſſimum reproborum signum superbia est, at contra humilitas electorum. Cum ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet invenitur. Unusquisque enim quasi quemdam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius fer-viat potestate rectoris. Unde & per Evangelium dicitur: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Ne igitur nos Leviathan istius membra vel mira faciendo fallerent, apertum signum Dominus quo deprehendi valeant, demonstravit, dicens: *[Ipse est rex super universos filios superbiæ.] Qui & si quando fictam speciem humilitatis assumunt, semetip-sos tamen celare in omnibus nequaquam possunt: quia eorum superbia diu latere non sustinent, cum ex alia tegitur, ex alia actione denudatur. Qui verò sub rege humilitatis militant, semper pavidi, atque ex omni latere circumspècti, adversum jacula elationis pugnant, & quasi contra venientes ictus solum magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tumentur.******************

